

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS VE TURİZM ETKİLEŞİMİNİN BEYPAZARI İLÇESİNDE YEREL EKONOMİYE KATKILARI

Zafer ÖTER

Yrd. Doç. Dr.

Muğla Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu

Elif ÜNAL

Lisans Mezunu

Rixos Grand Ankara Oteli, Ön Büro Bölümü

Öz

2000li yıllarda kültürel mirasın ekonomiye kazandırılması konusunda dikkate değer bir gelişmeye şahit olunan Beypazarı (Ankara) ilçesi bir başarı hikâyesi olarak değerlendirilebilir. İlçede görülen ekonomik kalkınmanın turizm ve kültürel mirasın etkileşimi ile bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır. El sanatları ve geleneksel mutfak gibi somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) unsurları Osmanlı Dönemi'ne uzanan zarif bir tarihi mimari arka plan ile desteklenmektedir. Bir derin ve zengin kültürel bellek alanı olarak Beypazarı örneğinden SOKÜM koruması adına çıkartılabilecek dersler bu çalışmanın temel amacıdır. Çalışma durumsal analiz yöntemini (örnek olay çalışması ya da vaka etüdü) izleyecektir. Konu uzmanlarıyla yapılan yarı-yapılandırılmış mülakatlardan elde edilen birincil verilerin sonuçlarından öneriler geliştirilecektir.

Anahtar Sözcükler: *Beypazarı, turizm, SOKÜM, ekonomik kalkınma, destinasyon pazarlaması.*

**CONTRIBUTIONS OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE AND TOURISM INTERACTION TO
LOCAL ECONOMY IN BEYPAZARI COUNTY**

Zafer ÖTER

PhD., Assistant Prof. Dr.

Muğla University, School of Tourism and Hospitality Management

Elif ÜNAL

Bsc., Guest Relations Clerk

Rixos Grand Ankara Hotel, Front Office Department

Abstract

Beypazarı county in Ankara-Turkey, where a revitalization of intangible cultural heritage assets is observed in the last decade, may be assessed as a success story. This recent economic development seems to be a byproduct of tourism industry and cultural heritage combination nearby other factors. In this context, intangible cultural heritage elements such as handicrafts and traditional kitchen are harmonized with elegant historical architecture dating back to Ottoman period. Discovering lessons regarding ICH protection from Beypazarı case as a rich and deep place of memory is the focus of this study. This research follows the situational analysis method known also as case study. Primary data obtained via semi-structured in-depth interviews with key-informants will be interpreted for development of recommendations.

Keywords: *Beypazarı, tourism, Intangible cultural heritage, economic development, destination marketing.*

Giriş

İnsanoğlu kültür üretir. Bu kültür zaman ve coğrafyalara bağlı olarak farklılaşabilir, ancak kültür ve insan birbirinden kavramsal olarak ayrılamaz. İnsanın yapıp ettiklerinin bir toplamı olan kültür somut ve soyut yönler içermektedir. İnsanlar yaşamsal edimleri esnasında çoğunlukla bir kültürün parçası olduklarını, kültürel bir takım eylemler gerçekleştirdiklerini düşünmezler bile. Eylemlerin üzerinden belli bir süre geçtikten sonra geriye kalanlar ise mirası oluşturmaktadır. Böylece kültürel miras önceki insanlardan kalmış insan emeklerinin, çabalarının, üretimlerinin günümüze kalanları olarak tanımlanabilir. Her ülkede, her toplumda kısaca insanın bulunduğu yerde kültürel miras aktarımı söz konusu olmaktadır. Dünya Mirasının (DM) korunmasını amaçlayan UNESCO sözleşmesi ilk kez 1972’de hazırlanmıştır. Bu sözleşme Üstün Evrensel Değer (ÜED) taşıyan kültürel ve doğal mirasın tüm insanlığa ait olduğunu vurgulamış ve sonraki nesillere korunarak aktarılmasını öngörmüştür. Dünya Mirası Komitesi (DMK) kendisine yapılan başvuruları değerlendirir ve ÜED taşıdığına kanaat getirdiği varlıkları dünya mirası listesine dâhil eder. Ayrıca, bazı durumlarda dünya mirası bir alan olarak belirlenir ve bunlara Dünya Mirası Alanı (DMA) adı verilir. Bu alanlarda bulunan tüm kültürel ve doğal varlıkların dünya mirası olarak kabul edilmesi gerekmez, ancak alan kapsamında bulunan bir ya da daha fazla miras unsuru sürdürülebilir bir yönetim anlayışıyla korunur. Kültürel miras kolayca zarar görebileceğinden Uluslar arası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) 2011 başında Dünya Mirası Kültür Varlıkları için bir etki değerlendirmesi raporu hazırlamıştır (ICOMOS, 2011). Dünya kültürel mirasının korunması savaşların ve doğal afetlerin yıkıcı etkisi yanında sosyo-ekonomik gelişmeler (baraj yapımı vb. yatırımlar), yerel çatışmalar, terör ve bireysel saldırılar nedeniyle de korunmayı gerektirmektedir.

Türkiye’de kültürel miras çalışmalarının geçmişi 1980’lerden başlatılabilir. 1972’den kısa bir süre sonra (13 yıl) Türkiye’nin de Dünya Mirası konusuna kayıtsız kalmadığı görülmektedir. UNESCO Dünya Mirası Listesi’ne Türkiye’den ilk katılımlar 1985 yılında başlamıştır. Kapadokya ve Göreme Milli Parkı, Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası, İstanbul’daki tarihi yarımada 1985 yılında listeye alındıktan sonra diğer doğal ve kültürel varlıklar (Hattuşaş, Nemrut Dağı, Pamukkale ve Hierapolis, Ksantos-Letoon, Safranbolu şehri, Truva antik kenti, Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi) zaman içinde listeye eklenmiştir.

Bu çalışmada kültürel ve doğal miras çalışma alanının içinde daha özellikli olarak yer bulan somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) kavramı ele alınacaktır. SOKÜM kavramı kapsamına giren konular ele alınırken kültür ve turizmin yakın ilişkisine vurgu yapılacaktır. Kültür turizmi gibi başlı başına turizm türü oluşturabilen kültür varlıklarının neden ülke tanıtımı ve turizmi açısından önemli olduğuna değinilecektir. Ayrıca son yıllarda deneyim ekonomisi, yaratıcı endüstriler, sembolik ekonomi, kültür ekonomisi gibi kavramlarla ifade edilmeye çalışılan ve temelinde kültürün ekonomiyle entegrasyonunu hedefleyen anlayış ele alınacaktır. Beypazarı ilçesi bu bağlamda kültür varlıklarının ekonomiye kazandırılmasında ve özellikle turizme açılmasında başarılı bir model olarak ele alınacaktır. Beypazarı ilçesi turizm bilimciler açısından destinasyon pazarlaması yönüyle dikkat çekmektedir.

Diğer yandan, bölgesel kalkınma ve kırsal kalkınma üzerine çalışan ekonomistler açısından da bu ilçede gerçekleştirilen kalkınma faaliyetlerinin anlaşılmasında yarar bulunmaktadır. Araştırma nitel ve birincil veri

toplamayı hedeflemiştir. Bunun için Beypazarı ilçesinde kamu yönetimi, iş hayatı ve kültür-turizm konularında önde gelen anahtar bilgi kaynakları tespit edilerek veri toplama yoluna gidilmiştir. Analitik çıkarımlar yoluyla verilerden örüntüler oluşturma ve özet yorumlar geliştirme süreci takip edilmiştir. Bu araştırmanın sınırlılıkları da mevcuttur. İlk olarak Beypazarı ilçesi ile sınırlı bir coğrafi alan incelenmiştir. Cumalkızık, Ankara-Hamamönü gibi farklı kültürel miras çalışmalarının gerçekleştirildiği coğrafyalardan farklı olarak Beypazarı iç turizmi ekonomik kalkınmayla harmanlamadaki başarısıyla dikkati çekmektedir. Diğer yandan Beypazarı'nda yerel halkın turizm ve üretim faaliyetlerine kültürel değerlere dayanarak katılmaları dikkat çekici boyuttadır. Araştırmanın temel amacı Beypazarı ilçesinden çıkarılacak derslerin başka turizm destinasyonları için yol gösterici nitelikte derlenmesi olacaktır.

1. Somut Olmayan Kültürel Mirası (SOKÜM) Kavramı

SOKÜM kavramının ortaya çıkışını ele almadan önce kültürel miras kavramını anlamak gerekmektedir. Miras sözcüğü sözlüğe bakıldığında üç biçimde açıklanmaktadır. İlk olarak hukuki bakımdan birine ölen kişilerden kalan mal, mülk, para, servet, tereke vb. anlamına gelmektedir. İkinci olarak, insana kalıtım (genetik) yolla ulaşılmış özellikler anlamına gelmektedir. Son olarak, miras bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı şeyler anlamına gelmektedir (Türk Dil Kurumu, 2005: 1400). Kültürel miras kavramı burada ele alınan sonuncu anlamı içermektedir. Kavramın özünde geçmişten geleceğe bir nakil söz konusudur. Kültür ise insan çabalarının algılanabilir boyutlarda sergilenmesidir. Bu bakımdan kültürel miras insanların geçmişten bu yana taşıdıkları ifadeler, çabalar, yaşamsal dışavurumlardır denilebilir.

Kültürel miras iki temel grupta ele alınmaktadır (Aslan ve Ardemagni, 2006: 7): dokunulabilir (tangible) ve dokunulamayan (intangible). Dokunulabilir kültürel miras somuttur, fiziksel veya maddi kültürel miras olarak da adlandırılmaktadır. Anıtlar, binalar, heykeller, resim ya da diğer taşınabilir ya da taşınmaz objeler bu gruba girmektedir. Somut kültürel miras çoğunlukla halk tarafından kolayca fark edilebilir. Örneğin, tarihi bir binanın önünden geçen kişinin yapının mimari özellikleri ve süsleme biçimlerindeki sıra dışılığı fark etmesi için dikkatli bir bakış yeterli olacaktır. İkinci grup olan dokunulamayan kültürel miras ise soyut, manevi, ve depolanması güç olan unsurlardır. Türkiye'de bu kültürel mirası tanımlamak için "Somut Olmayan Kültürel Miras" ya da kısaltmasıyla SOKÜM adı verilmektedir. Genellikle gözden kaçan ve ilk bakışta algılanması somut mirasa göre daha zor olabilen bu mirasa örnek olarak dil, danslar, iş yapma becerileri, yetenekler, geleneksel bazı davranışlar, el sanatları, yemekler verilebilir.

Geçmişte kültürel miras kavramından ziyade "kültür varlıkları" ya da "kültürel zenginlikler" gibi kavramlar kullanılmıştır. Uzun yıllar ülkelerin hukuki düzenlemelerinde kültür varlıkları taşınabilir (movable) ve taşınmaz (immovable) olmasına göre gruplanmıştı. Türkiye'de kültürel mirasa ilişkin birçok mevzuatta bu ayrımın hala geçerli olduğu görülmektedir. Örneğin, Temmuz 2005'te Resmi Gazete'de yayımlanan "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik" (<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/23239.html> , 06.10.2011) oldukça yakında yürürlüğe girmiştir.

Kültürel miras kavramı her ülkede farklı bir gelişim süreci izlemiştir. Ancak, kültürel mirasın Endüstri Devrimi sonrasında önem kazandığı öne sürülebilir. Fransızlar kültürel miras kavramını krallığın yıkılması ve 1789 Fransız Devrimi ile başlatmaktadırlar (Vincent, 2010).

2. Kültürel Mirasın Ekonomik Önemi ve Turizmde Kullanımı

Kültürel mirasın turizmde en yoğun değerlendirildiği ülkelerden biri olan Fransa'da turizm-kültürel miras ilişkisinin sorunlu olabileceği göz ardı edilmemektedir. Bu bakımdan kültürel miras politikalarında dikkat gereken üç problemlili konu olarak şunlar saptanmıştır (Vincent, 2010): bayağılaşma, fosilleşme ve aşırı turistik tüketim. Bayağılaşma kültürel miras kapsamına neyin alınacağı sorunsalıyla ilgilidir. Geçmişten kalan her şey kültürel mirasa dâhil edilirse bunları korumak olanaksız hale gelir. Sıradan bir bina, obje ile gerçekten kültürel olarak değerli olanları ayırt etmek için uzmanların objektif çabalarına gerek duyulmaktadır. Dünya kültürel miras listesi bu tarz bir sınıflandırma çabasının ürünüdür. Ancak, bu sınıflandırmalarda ülkelerin ve toplumların öncelikleri farklı olunca ve değer yargıları devreye girince çatışmalar da oluşabilmektedir. Fosilleşme tehlikesi kültürel mirasın adeta dondurularak koruma altına alınması ve günlük yaşamdan koparılması anlamına gelmektedir. Geçmişin müzeleme anlayışı daha çok bu yaklaşıma benzemektedir. Oysa kültürel mirası toplumsal gerçeklikten koparmak onu korumayı zorlaştırmakta ve süreci daha pahalı hale getirmektedir. Bu nedenle, müzelerde toplumsal etkinliklere de (sanat sergileri, konserler, alışveriş olanakları, film çekimleri vb.) yer verilmesi, tarihi binaların günümüzde de kullanılması ve restore edilmesi için teşvikler geliştirilmektedir. Aşırı turistik kullanım birçok turizm da destinasyonunda yaşanan bir sorundur. Bir turistik çekim merkezinin aynı anda kaç kişi tarafından ziyaret edilebileceği sorusu kültürel miras için daha da kritik bir durum arz etmektedir. Çünkü kültürel mirasın tahribatı çok daha kolay olmakta ve restorasyonları veya geri kazanımları pahalıya mal olmaktadır. Bu nedenle, kültürel mirasın turizme açılmasında özen gösterilmesi gereken konular artmaktadır.

Miras turizminin sınıflandırılması henüz uluslar arası bir standarda kavuşmuş değildir. Ancak, temel olarak iki gruptan bahsedilebilir. Bunlar doğa temelli mirasa dayanan turizm ve kültüre dayalı mirasa dayanan turizmdir. Kültürel varlıklara dayalı miras turizmi sosyo-kültürel miras turizmi adı altında şu üç ana başlığa bölünmüştür: keder turizmi, endüstriyel miras turizmi, soy-sop araştırma ve sıla turizmi (Aliağaoğlu, 2004). Bu turizm türlerinin genel özelliği motivasyon unsuru olarak belli bir özlemi de içermeleridir. İnsanların duygularına ve özlemlerine dayalı olarak daha pek çok miras turizmi kategorisinin üretilebileceği anlaşılmaktadır.

Kültürün (kültürel miras, kültürel bellek) ekonomi ile ilişkisi konusunda Türkiye'de yeterli araştırma yapıldığını söylemek zordur. (Özdemir, 2009). Oysa kültür varlıklarının atıl halde kalmaktan kurtarılması ve güncel yaşamın parçası haline getirilmesi gerekmektedir. Özellikle sabit kültürel varlıklar kapsamına giren tarihi binalar ve çeşitli yapılar zaman içinde yıpranır ve korunmaya muhtaç hale gelir. Bu tür kültürel miras öğelerinin korunmasında yükün kamu ve özel sektör tarafından paylaşılması gerekmektedir. SOKÜM kapsamına giren kültürel mirasın ekonomiye kazandırılması ise daha hassas süreçler tasarlamayı gerektirmektedir. Tipik bir örnek olarak el sanatlarının ekonomik ürün olarak değişime konu olması kültürel miras nitelikleri taşıması nedeniyle piyasanın akışına bırakılamayacak yönler içerir (Öter, 2011: 20-30).

3. Kültür Turizmi Destinasyonu Olarak Beypazarı İlçesi (Ankara)

Turizmin türleri içinde yer alan kültür turizmi ziyaretçi profili ve destinasyonların özellikleri bakımından diğer turizm türlerinden farklılık gösterir. Bir destinasyon doğal veriler bakımından son derece fakir olsa bile kültür varlığı olarak bir kişi ya da bir nesnenin orada bulunması ile ziyaretçi çekebilir. Kültür turizmi bu nedenle doğal kaynakları kısıtlı olan bölgelerin turizme açılmasında kolaylık sağlamaktadır. Kültür turizmi kültürel çekicilikleri görmek, geziyi bir deneyim ve öğrenme ortamı olarak değerlendirmek isteyen ziyaretçilerin katıldığı bir seyahat biçimidir. Pür kültür turizmi olarak nitelenen geziler olduğu gibi farklı turizm tiplerinin bütünleyici parçası olarak da kültür turizminin katkıda bulunması söz konusudur. Örneğin, deniz-güneş-kum amaçlı (3S) tatil ve eğlence ağırlıklı gezilerin birçoğunda kültürel mekanların da paket programa dahil olduğu görülür. 2 haftalık tatil paketlerinin bir haftasının kültürel keşif için Anadolu turuna ayrılması ve bir haftasının sahilde konaklama (sejur) şeklinde planlanması gibi örnekler yaygındır.

Türkiye'nin kültür turizmi kapsamında çok bilinen İstanbul, Kapadokya, Selçuk-Efes, Truva, Pamukkale-Hierapolis gibi geleneksel merkezlerin dışında son yıllarda özellikle yerli turisti çekme potansiyeliyle öne çıkan destinasyonları bulunmaktadır. Son yıllarda yükselen kültür turizmi destinasyonlarının tipik bir özellik olarak Selçuklu-Osmanlı kültürel mirasının taşıyıcısı mekanlar oldukları görülmektedir. Örneğin, Cumalıkızık (Bursa), Edirne, Bursa, Beypazarı gibi destinasyonlar genellikle Selçuklu öncesi dönemde de tarihi önem taşıyan yerler olmakla birlikte Selçuklu-Osmanlı kültürel mirasını yoğun olarak içermeleriyle kıyı şeridindeki Grek-Roma ağırlıklı merkezlerden farklılaşmaktadırlar.

Beypazarı ilçesi Ankara'nın 100 km. batısında eski İstanbul-Ankara yolu üzerinde konumlanmıştır. Ankara'ya bağlı Ayaş, Güdül, Nallıhan ilçelerinin ortasında merkezi bir konumdadır. Tarih boyunca Hititler, Frigyalılar, Galatyalılar, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular ve Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgede hakim olduğu görülmüştür. Antik dönemde "Lagania" adıyla bilinen Beypazarı Romalılar için stratejik bir lojistik merkeziydi. Lagania adının "Kaya Doruğu Ülkesi" anlamına geldiği kayıtlarda geçmektedir. İstanbul'u Bağdat ve Ankara'ya bağlayan yol üzerinde bulunmaktaydı. Milattan Sonra (M.S.) 6. Yüzyıla değin kullanılan Lagania ismi bu tarihten itibaren dönemin Doğu Roma İmparatoru Anastasios'un ziyaretine bağlı olarak "LaganiaAnastasiapolis" olarak değişmiştir. Kentin bu dönemde dini bakımdan önemli bir psikoposluk merkezi - Hıristiyanlıkta birkaç yerleşim biriminin merkezi konumunda ve fetva vermeye yetkili bir bölgesel başpapazın yerleşik olduğu merkezi kent- (Vikipedi, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Piskopos>, 07.10.2011) olduğu bilinmektedir. Selçukluların yönetimine giren ilçe Türkmen boylarının göç yolu üzerinde kalmıştır. Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'in dedesi Gazi Gündüzalp'in dedesinin mezarının Beypazarı'nda Hırkatepe köyünde bulunması dikkat çekicidir. Osmanlı'da tımarlı sipahi merkezlerinden biri olan Beypazarı imparatorluğun askeri sisteminde önemli bir rol oynamıştır. Önceleri Bursa vilayetine bağlı olan kent daha sonra Ankara'ya 1868'de bağlanmıştır. İlçenin günümüzdeki adı Osmanlı döneminde burada bulunan sipahi beyine dayanmaktadır. Önceleri "Beğ Bazarı" olan adı zamanla "Beypazarı"na dönüşmüştür (T.C. Beypazarı Kaymakamlığı, <http://www.beypazarı.gov.tr/01.asp>, 07.10.2011)

Yöntem

Araştırma temel araştırmalar grubuna girmektedir. Keşifsel desenli olarak tasarlanan araştırma neden-sonuç ilişkilerinin nicel kanıtlanmasını daha ileri düzeyde geniş katımlı anketlere bırakmakta, ancak bu tür nicel çalışmalarda kullanılacak bir çalışma olarak zemin oluşturmaktadır.

Araştırma vaka etüdü olarak Beypazarı ilçesinde kültür mirasının korunmasında turizmin rolüne odaklanmaktadır. Araştırmada ikincil ve birincil verilerin birlikte kullanılması kabul edilmiştir. İkincil veri kaynakları olarak muhtelif literatür kaynakları ele alınmıştır. Basılı materyal olarak dergiler, kitaplar ve tanıtım broşürleri esas alınmıştır. Basılı olmayan ikincil kaynaklar İnternet siteleri üzerinden yayınlanan dergiler, kitaplar, haber web siteleri, resmi kurum web siteleri ve diğer görsel-işitsel kaynaklar olarak belirlenmiştir. İkincil verilerin yanında araştırma problematikini doğrudan ilgilendiren konular hakkında birincil veri toplama yoluna gidilmiştir. Birincil veri toplamak için nitel yaklaşıma uygun olarak yarı-yapılandırılmış mülakat tekniği seçilmiştir. Birincil veriler Beypazarı ilçesinin önde gelen turizm, kültür mirası, ekonomi, yerel ve mülki idare uzmanlarıyla yapılan mülakatlardan elde edilmiştir. Örneklem belirlemede amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu örneklemede araştırmanın amaçları doğrultusunda amaçlı olarak bir ya da birkaç alt kesim seçilmektedir. Evreni temsil eden bir örnek üzerinden veri toplama yerine amacımıza uygun veri kaynaklarına gitmek esastır. Amaçlı örnekleme, evrenin soruna en uygun bir kesimini gözlem konusu yapmak anlamına gelmektedir (Sencer, 1989: 386). Amaçlı örnekleme nitel anlayışta yaygın kullanım alanı bulmaktadır. Nicel gelenekte ise olasılık temelli örnekleme (rastgele, sistematik, tabakalı vb.) kullanımı yaygındır. Amaçlı örnekleme yaklaşımı kendi içinde farklı teknikleri izleyebilir. Örneğin; aykırı durum, maksimum çeşitlilik, benzeşik, tipik durum, kritik durum, kartopu, ölçüt, doğrulayıcı/yanlışlayıcı durum, kolayda örnekleme gibi birçok alt teknik bulunur (<http://fenitay.wordpress.com/> , 09.10.2011) . Bu çalışmada amaçlı örnekleme kapsamında kartopu (zincirleme) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Beypazarı kültürel mirası ve turizmiyle ilgili uzmanlardan ilk önce birine ulaşılmış daha sonra onun tanıdığı diğer uzmanlarla görüşme yoluna gidilmiştir. Böylece görüşme yapılan uzmanların sayısı artmıştır.

Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış bir görüşme formu oluşturulmuştur. Bu formda araştırma problematiki ile ilgili dört temel alt soru hazırlanmıştır. Alt soruları destekleyici detay sorular ise mülakat esnasında gerek duyuldukça sorulmuştur. Konu uzmanlarının serbestçe görüş ve bilgilerini aktarmalarına zemin hazırlamak için görüşmede genel sorularla bilgi almaya özen gösterilmiştir. Veri toplama aracının güvenilirliği ve geçerliliği konusunda literatür esas alınmıştır. Böylece verilerin olabildiğince ayrıntılı ve doğrudan sunulması (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 27-29) hedeflenmiştir. Bu yaklaşım yazarın yorumları ile bulguların birbirinden ayrıştırılmasını gerektirmektedir.

Birincil verilerin toplama işlemi 2011 yılı ekim ayında gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sürecinde araştırmanın amacına uygun olarak aşağıdaki sorular ve onları destekleyen yan sorular görüşmeye katılan uzmanlara sorulmuştur.

- a. Son 10 yıllık dönemde Beypazarı ilçesinde turizmin ziyaretçi sayısı bakımından hızla gelişmesi yerel ekonomiyi nasıl etkilemiştir? (yeni işkollarının oluşumu, yeni işyerlerinin açılması, işsizlik ve göç verilerinde görülen değişim)
- b. Turizmin gelişmesi Beypazarı ilçesinde istihdam, girişimcilik, hane halkı gelirlerinin ve refahın artışı, kadınların iş hayatında güçlenmesi, yoksulluğun azaltılması konularında nasıl fark meydana getirmiştir? (kadın girişimci ve patron sayısı, kadınların istihdamı ve işsizliği, refahın tüketime yansımaları)
- c. Geleneksel el sanatları, yerel mutfak ve yerel kültürü yansıtan etkinlikler (festival, eğlence anlayışı vb.) gibi somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) kapsamına giren kaynakların turizm kanalıyla kullanımı ve ekonomiye kazandırılması nasıl meydana gelmektedir? (yeniden canlanana SOKÜM unsurları, bu unsurların korunma biçimi, kuşaklar arası kültürel miras aktarım biçimleri, yozlaşma ve yıkıcı boyutta ticarileşmenin kontrolü)
- d. Kültür turizminde başarılı olmak isteyen diğer destinasyonlar Beypazarı örneğinden hangi dersleri çıkarmalıdır? (büyümede risk faktörleri, yapılması gerekenler, yapılmaması gerekenler, gelecek vizyonu)

Görüşmeler coğrafi uzaklık nedeniyle telefon kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Toplam 8 uzmanın kontak bilgileri kartopu yöntemiyle elde edilmiştir. Yazarlardan biri uzmanlara önce telefon açarak veya ziyaret ederek araştırma hakkında bilgi vermiş ve görüşme izni talep etmiştir. Alınan izinler üzerine görüşmelere geçilmiştir. Daha sonra her biri 15-25 dakika arası süren görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Aralarında mevcut ve geçmiş mülki idarecilerin, yerel yöneticilerin, ilçe turizminin sorumlu mevkilerinde bulunan kişilerin de bulunduğu toplam 6 kişiyle görüşmeler başarıyla sonuçlandırılmıştır. Kalan uzmanlara çeşitli nedenlerle ulaşmak mümkün olmamış ve zamanın darlığı nedeniyle altı görüşmeden elde edilen verilerin yorumlanmasına karar verilmiştir. Veriler bilimsel genelleme yapacak miktarda olmasa da örnek olay yönteminde daha çok keşifsel veri toplamak amaçlandığı için sonraki çalışmalar açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. Öte yandan, bazen tek bir uzman kişiyle yapılan görüşmenin yüzlerce kişiden alınacak anket verilerinden daha doyurucu bilgiler doğurabileceği unutulmamalıdır. Görüşme kayıtları yazıya dökülmüş (verbatim) ve oluşan metin araştırmanın temel amacı ve kurgusu bakımından gruplanarak özetlenmiştir. Özetlerin ve grupların ortak yönleri elenerek daha küçük veri grupları meydana getirilmiştir. Verilerin analizi betimsel yöntemle yapılmış ve analitik genellemelere gidilmiştir.

Bulgular

a. Son 10 yıllık dönemde turizmin gelişimi ilçe ekonomisini nasıl değiştirmiştir?

10 yıl önce 1 tarihi ev konak olarak kullanılmakta iken 2011’de bu sayı 33’e ulaşmış durumdadır. Otel sayısı aynı dönemde 1’de 4’e çıkmıştır. Pansiyon sayısı 10’u geçmiştir. Restoran sayısı ise 15’e yaklaşmıştır. Geçmişte turizm yok denecek kadar zayıftı. Belediye mevcut tarihi evleri korumak ve Safranbolu örneğinden yola çıkarak ilçenin kültürel mirasını turizme kazandırmak istemiştir. Evlerin ve sokakların restorasyonu ile işe başlanmıştır. Bölgenin turizme sunabileceği kültür varlıkları zengin olduğundan kültür turizmine ağırlık verildi. Bölgenin kimliğini korumak ve yerle ürünleri otantik haliyle ziyaretçilere satmak fikri benimsendi. Son yıllarda gelişen bir iş kolu da gümüşçülüktür. Bu el sanatının ürünleri yurtdışına da satılmaktadır.

Turizmden 500 ailenin yararlandığı söylenebilir. 2000'e yakın kişi turizmden gelir sağlamaktadır. 1500'e yakın ev hanımı bugün turizm sayesinde gelir (el işleri ve ev yemekleri) kazanmaktadır. Geçmişten bu yana süren tarımsal üretim hala önemlidir. Havuç, marul, ıspanak üretiminde ilçe Türkiye'de önemli bir yer tutmaktadır. Turizmle bağlantılı yeni iş kolları el sanatları, hizmet endüstrisi kolları, hediyelik eşya alışverişi, yiyecek-içecek işletmeleri ortaya çıkmıştır. Beypazarı'nda madencilik de gelişmekte olan bir sektördür. Turizmden en çok kazanan kesim ev kadınları ve diğer kadınlar olarak belirmiştir. Geçmişte erkekler genellikle kolayca iş bulabilirken turizm sayesinde kadınlar da üretime katılmaktadır. Tarımda çalışan kadınlar artık artan oranda turizmde istihdam edilmektedir.

Turizmle beraber ekonomik hayat hızla değişmiştir. Halkın gelir düzeyi hızla artmış, geçmişteki fakir aileler zenginleşmiştir. İlçeye yakın İnözü Vadisi turistik bir çekim merkezine dönüşerek değerlendirilmeye başlamıştır. Halkın elinde bulunan gayrimenkuller değerlendirilerek fiyatları artmıştır. Tarihi evler, dükkânlar ve arsalar değerlendirilmiştir. 2005 itibarıyla ilçenin tarım ve sanayiye dayalı geleneksel ekonomisi dışında kalan ve turizmle bağlantılı işkollarından elde edilen gelirin yaklaşık 20 milyon TL olduğu hesaplanmıştır. Bu gelirin önemli bir kısmı kültürün ekonomiye kazandırılmasından sağlanmaktadır. İlginç bir örnek olarak ilçede derlerden toplanan çakıl taşlarının bile turistik bir tüketim objesi haline dönüştürülebildiği, bir başka deyişle yaratıcı birçok gelir elde yönteminin de turizmle birlikte ortaya çıktığı görülmektedir.

b. Turizmin gelişmesi Beypazarı ilçesinde istihdam, girişimcilik, hane halkı gelirlerinin ve refahın artışı, kadınların iş hayatında güçlenmesi, yoksulluğun azaltılması konularında nasıl fark meydana getirmiştir?

Günümüzde ilçede işsizlik değil iş için eleman bulamama sorunu var. Bu nedenle dışarıdan ilçeye işçi göçü vardır. İlçeden dışarıya göç verilmiyor. Çalışmak isteyenler kolayca iş bulabilmektedir. Turizm ilçeye sıcak para girişine yol açıyor. Doğu ve Güneydoğu bölgelerinden 5-6 bin işçi gelip ilçede çalışmaktadır. Tarım işlerinde daha çok Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan gelen işçiler çalışırken inşaat sektöründe ise Karadeniz Bölgesi'nden gelenler çalışmaktadır. Beypazarı'nda özellikle havuç üretiminde artık yerel halk değil dışarıdan gelen işçiler çalışmaktadır. Güneydoğu'dan gelenler, kısa süreli çalışan üniversite öğrencileri iş bulabilmektedir.

Yerli halk, dedesinin babasının tarihi evlerini konak olarak işletmeye açarak girişimcilik yapmaktadır. Dışarıdan iş kurmaya, işletmecilik yapmaya gelen yoktur ancak ücretli olarak çalışmaya gelenler vardır. Evlerde hane halkı geliri son 10 yılda artmıştır. Turizmin gelişmesi en çok düşük gelirli ailelere ve ev hanımlarına yaramaktadır. Turizmle bağlantılı son 10 yılda kurulan işyerlerinin büyük çoğunluğu (yaklaşık % 90) kadınlar tarafından işletilmektedir. Kadınların iş hayatına bu denli katılması sosyolojik değişimlere ve toplumsal cinsiyet anlayışının yumuşamasına yol açmaktadır. Artık kadının çalışmasına ve kendi işini kurmasına daha hoşgörülü bakılmaktadır.

İlçede mülkün değeri artmaktadır. Geçmişte 25-30 bin TL olan ahşap evler 2011'de 100-150 bin TL değerindedir. Tarihi evler yeni apartman dairelerinden daha pahalı hale gelmiştir. Daireler 70-80 bin TL iken tarihi evler 100-150 bin TL fiyata satılabilmektedir. Dükkân kiralari önceden 50-100 TL iken 2011'de 500-1000 TL aralığına yükselmiştir. Yeni araba modelleri halk tarafından yoğun olarak satın alınmaktadır. Satın alma gücü

yüksektir. Ankara’da satılan yeni arabaların önemli bir kısmı Beypazarı’nda satın alınmaktadır. Yeni bir kaplıca tesisi (2000-2500 kişi kapasiteli) yatırımı devam etmektedir. Yeni üniversite yerleşkesi gelişmeleri hızlandırmaktadır. Kızılcahamam kaplıca tesislerine gelecekte rakip olma potansiyeli bulunmaktadır. Tarihi konakları ile Safranbolu’nun rakibi olarak değerlendirilebilir.

Belediye kendi işine kuranlara destek olmaktadır. Bu destek parasal değildir. Kredi verilmemektedir. KOSGEB projelerine katılım özendirilmekte ve halkın eğitimine parasal destekten daha çok önem verilmektedir. Halkın çeşitli projelerle eğitimi desteklenmektedir. Turizm özellikle işsiz ve korunmaya muhtaç ev kadınlarının iş bulmasını sağlamakta ve ev kadınları evlerinden bile çıkmadan turizm sayesinde gelir elde etmektedir. Evlerde gelir artışı sayesinde çocukların dershaneye gönderilme oranı ve eğitim alma oranı yükselmiştir. Önce evlerin restorasyonu ile işe başlanmıştır. Evde üretilen ürünler ilçede pazara çıkarılmıştır. Gıda satışlarının yanında el sanatı ürünleri de satılmaya başlanmıştır. Yaprak dolması, baklava, kuru satışı hızla artmaktadır. Kadınlar patron olmaya başlamışlardır.

c. Beypazarı’nda SOKÜM kapsamına giren kültürel varlıklar nasıl ekonomiye kazandırılmakta ve korunmaktadır?

Yılda bir düzenlenen büyük Beypazarı festivali bulunmaktadır. Uçurtma festivali diğer önemli bir faaliyettir. Kayak yapılacak dağ potansiyeli bulunmaktadır. 15-20 km yakınlıkta Kartalkaya’ya yakın kayak için uygun bölgeler vardır. Bu potansiyelin diğer kültür turizmi ürünleriyle birleşmesinin sürdürülebilirliğe katkı sağlaması bekleniyor. Tarihi evlerin korunmasında en büyük katkıyı bu yapıların içinde yaşayan halk sağlıyor. Bu evler terk edilmediğinden içinde yaşayanlar bakım ve onarımlarını yaptırmaktadır. Böylece kültürel miras hem kullanılmakta hem de korunmaktadır. Bazı evlerde 2 kuşak geleneksel biçimde bir arada yaşamaktadır.

Geleneksel mutfak kültürü bakımından başarılı bir üretim, pazarlama ve koruma faaliyetleri söz konusudur. Makarna, erişte, , tarhana, evlerde üretilmektedir. Yaprak sarmalarını ev kadınları evlerde imece usulü ile sarmaktadır. Üretilen sarmalar için tencere bedeli biçiminde ev kadınlara ödeme yapılmaktadır. Düşük gelirli ev kadınlara öncelik verilmiş ve onlara özel tezgâhlarda satış olanağı sunulmuştur. Düğün çorbası, hoşaf, tatlı sucuğu, güveç, hoşmerim tatlısı, baklava, kuru (Beypazarı’na özgü) diğer önemli gıdalardır. Kuru yapan fırın turizm gelişmeden önce sadece 1 taneydi şimdi 8 tane oldu. 2011 itibariyle günlük 5 tona yakın kuru adı verilen peksimet üretilmektedir. Kurunun içinde un, süt, ve tereyağı bulunmakta ve kış aylarında enerji veren bir besin olarak aylarca saklanabilmektedir. Yemek kültürünün temelinde Osmanlı saray mutfağının etkisi vardır. Yemeklerin yapılışına dair bilgilerin bir kısmı Osmanlı döneminden gelmektedir. Yemeklerin sadece kuru cinsleri değil günlük pişmiş taze olanları da ilçe dışına satılmaktadır. Örneğin, sıcak yemekler 1 saatte Ankara’ya, 3-4 saatte İstanbul’a otobüslerle ulaştırılmaktadır.

El sanatları bakımından geleneksel gümüş işçiliği önem taşıyor. Telkari gümüşçülük denilen işleme biçimi tekrar canlanmaktadır. Bakırcılık ve kalaycılık, saraçlık, dokumacılık (ipekli bürgü, bohça vb.) geliştirdi. Turizmle birlikte son 10 yılda telkari gümüş işleyen atölye sayısı 60’a yaklaşmıştır. Beypazarı’lı telkari gümüş ustaları hafta içi ürettikleri ürünlerini hafta sonunda Ankara, İzmir, Midyat gibi önemli merkezlere gidip

perakendecilere dağıtmaktadırlar. Gümüş işleme erkek ve kadınların birlikte çalışabildiği bir alandır. Beypazarı'nda oluşan yeni bir geleneğe göre ilçede kaymakamlık yapıp baka ilçelere tayin olan idareciler gittikleri yerlerde telkari gümüşçülük vb. el sanatları kursları düzenlerken ustalarını Beypazarı'ndan çağırılmaktadır. Böylece ilçenin bu kurslar vasıtasıyla usta ve iş yapma bilgisi (know-how) ihraç ettiği görülmektedir. Bakırcılık, semercilik, dokumacılık, bindallı elbiselerinin üreticiliği de canlanan el sanatları kapsamındadır.

SOKÜM kapsamına giren yemeklerin ve el sanatlarının korunması için önce detaylı bir envanter ve kayıt çalışması yapılmıştır. İsim listesi çıkartılan büyükler evlerinde ziyaret edilerek bilgi ve becerilerini anlatmaları istenmiştir. Anlatımları uygulamalı biçimde kameraya çekilmiş ve derlenen bilgilerden kitap oluşturulmuştur. Büyüklerden alınan bilgiler gençler arasında da yayılmaya başlamıştır. Bilenlerin sayısı arttıkça üretim yapma olanağı da artmaktadır. Diğer yandan, “Yaşayan Müze” adında yenilikçi bir müzeleme anlayışı ilçede faaliyete geçmiştir. Bu müzeye giriş ücretlidir ancak müzede pasif değil interaktif bir ziyaret yapılmaktadır. İlçenin kültürel mirası canlı olarak müze içinde deneyimlenmektedir.

SOKÜM kapsamına giren yerel yemekler, el sanatları ve festivallerin korunması için sıkı denetim ve farkındalık gerekmektedir. Kar hırsıyla uzak doğudan taklit ürün getirilmesine izin verilmemektedir. Bu ürünlerin ilçede satılması engellenmektedir. Fiyatlar yakından izlenmektedir. Üretim yerleri ve pazar belediye ve ilçe turizm tanıtma derneği tarafından ortaklaşa denetlenmektedir. Sadece ilçede üretilen ve burada üretildiği kanıtlanan yemekler ve el sanatlarının turistlere satışına izin verilmektedir. Üretim teknikleri de sıkça kontrol edilerek bozulma önlenmektedir. Beypazarı UNESCO kültür mirası listesine girebilir. Festivallerde katılımcı esnafın Beypazarı'lı yemek üreticileri ve el sanatçıları olması şart koşulmaktadır. Sadece bu özellikteki kişilerin stant açmasına ve satış yapmasına izin verilmektedir.

Üreticiler bir kooperatif altında toplanmamıştır, çünkü her ev kadını kendine göre müşteri tabanı oluşturabilmektedir. Bazı yemekleri bazı ev kadınlarından almaya devam eden sürekli müşteriler oluşmuş durumdadır. Şirketleşme ya da kooperatifleşme üreticileri anonim hale getirdiğinden üretici ve tüketici arasında mesafe girmektedir. Yerel temas sıcaklığı kaybolunca turistlerin ilgisi azaldığından doğrudan üreticiden satın alma desteklenmektedir.

Kültürel mirasın korunmasının temelinde değerler sistemi vardır. Örneğin, el sanatlarında ahilik kültürünün etkisi devam etmektedir. Buna göre usta-çırak ilişkisi çok güçlüdür. Usta çıraklarının ilerde kendi adını ve ününü lekelememesi için kaliteli işçiliğe büyük önem verirler. Herkese ustanın işini sürdürmek konusunda ruhsat verilmez. Sadece ehil olan çıraklar devam edebilir. Dil konusu ve yerel kimliğin tekrar keşfi de korumada katkı sağlamıştır. Halkın geçmişte kullandığı yerel ifadeler, deyimler, konuşma biçimleri, özel lehçeler unutulmaya yüz tutmuşken Belediye'nin düzenlediği yarışmalar ile tekrar kayıt altına alınmıştır. İlçenin sahip olduğu özel varlıklar için coğrafi patent alma girişimleri başlatılmıştır. Bu çabalar Beypazarı'nı bir markaya dönüştürmektedir. Daha önce denizden yaşayan balıkların durumu gibi içinde yaşadığı kültürel ortamın değerini bilmeyen yerel halk bu tip çabalarla sahip olduğu değerleri hatırlamış ve “kültürel miras farkındalığı” oluşmuştur.

4. Kültür turizminde başarılı olmak isteyen diğer destinasyonlar Beypazarı örneğinden hangi dersleri çıkarabilir?

Başarının temelinde Belediye yönetiminin bütünleştirici etkisi bulunmaktadır. Belediye yönetimi büyük sermaye gruplarını ilçeye sponsor biçiminde çekerek ilçenin kültürel miras projelerini desteklemeleri için onları ikna etmiştir. İlçeyi pazarlama konusunda medya ile sıkı ilişkiler kurulmuştur. Kalkınmanın tabandan başlatılması önemlidir. Proje üretmek gerekmektedir. Binaların restorasyonu ve dış cephelerin boyanması konusunda hem sponsor firmalardan finansman sağlamak hem de yerel halkı bu işe ikna etmek gerekmiştir. Ev hanımlarına ve işsizlere kendi ürettikleri elişlerini pazarlayabilecekleri tezgâhları Belediye ücretsiz vermiştir. Böylece girişimcilik özendirilmiştir. Daha sonra tezgâh açanlar işyeri kurmaya başladılar. Artık tezgâh sayısı sınırlanmıştır. Denetimin sıkı tutulması gerekmektedir. Turizm Tanıtma Derneği, Kaymakamlık, Ticaret Odası ve Belediye'nin işbirliği kilit rol oynamaktadır. Kilit oyuncuların uyumu birinci öncelik olmalıdır.

Turist rehberleri, turistler, tur şoförleri gibi turizm paydaşlarına sıkça sorular sorarak eksikler tespit edilmektedir. Barolar Birliği gibi üye sayısı bol olan, satın alma gücü yüksek ve seyahate etme olasılığı güçlü kişileri barındıran birlik, dernek vb. örgütleri beldeye Belediye Yönetimi davet ederek ilk ziyaretçiler gelmeye başlamıştır. Yazın ziyaretçi sayısı düşüyor, ancak kıyı turizmi azalınca ziyaretler yoğunlaşıyor. Ankara'dan gelen ziyaretçiler çoğunlukta, ancak diğer illerden gelenlerin sayısı da artmaktadır. Ankara'da bulunan yabancı diplomatik temsilciliklerin ilgisi artmaya başlamıştır. Tarihi dokunun korunmasına özen gösteriliyor, halk bunun değerini far etti. El sanatları ürünleri sadece buradaki ustalardan ve orijinaline sadık olacak şekilde ticarete izin veriliyor. Ucuz ithal malların satışına izin verilmiyor. Fiyatlar kontrol altında tutuluyor. Tek fiyat uygulaması denetimlerle yürürlüğe konduğunda turistler tarafından çok olumlu karşılanmıştır. Serbest piyasa ekonomisinde fiyat farklılığı ve rekabet bulunmalı görüşünden yola çıkarak tek fiyat uygulamasını eleştirenler bulunmaktadır. Ancak, tek fiyat uygulaması ziyaretçilerin alışverişlere daha çok bütçe ayırmasını ve güven içinde alışveriş yapmasını sağlamaktadır. Dernek, Belediye gibi otoriteler sürekli denetimlerle gıda ve el sanatı ürünlerinde kaliteyi korumaya çalışmaktadır. Ulaşım çok önemlidir, Ankara'ya yakınlığı çok avantaj sağlamaktadır.

Başarılı olmak için birisinin cesaretle ne geçmesi gerekiyor. Öne atılacak kişinin, cesur ve halkın geniş kesimleri tarafından kabul edilen hatırlı bir kişi olması gerekmektedir. Halka sözü geçecek inandırıcı bir kişi olması gerekiyor. İş istemeye gelen birine memur, işçi olarak iş bulmak yerine el becerilerini kullanmayı ve kendi ürününü satmak önerilmektedir. Böyle işe başlayan ev kadını şimdi birden çok işletmenin sahibi haline gelmiş durumdadır. İnsanların tek bir amaç etrafında toplanması çok önemlidir. İnanılabilirlik ve güvenilirlik kalkınma hamlesinin yürütücüsü konumunda olan belediye yönetiminin özellikleri olmak zorundadır. Yönetimin sabırlı olması, yılmaması gerekiyor. Çünkü yerel halk ve ortalama vatandaş bu tip kalkınma projelerine belli bir süre kuşkuyla yaklaşıyor ve hemen desteklemiyor. Somut sonuçlarını olumlu olarak görmeye başladıktan sonra halkın desteği kendiliğinden artmaya başlıyor.

Bilgi ve beceri sahibi büyüklerin tespit ve tescil edilmesi, yaşlı ustaların kayıt altına alınıp bilgilerinin videoya kaydedilmesi gerekmektedir. Düşük gelirli ailelere ve özellikle muhtaç konumda olan kadınlara gelir

sağlamak üzere nakdi yardım yerine üretimlerini teşvik etmek gerekiyor. Kadınların ürettiği yerel gıda ürünlerinin belediyenin izin verdiği stantlarda turistlere pazarlanması sağlanmaktadır. El sanatçılarının ürünleri de aynı şekilde müşteriyle kolayca buluşturulmaktadır. Sahte ürünlerin engellenmesi ve kalitenin korunması konusunda da belediye ve sivil toplum örgütleri işbirliği yapmaktadır. Belediye başlangıçta risk almak zorundadır. Belediyenin sağladığı olanaklarla satış yapmaya başlayanlar daha sonra domino etkisi ile yeni girişimcilere yol açmaktadır. İlk tetikleyici hareket için turist çekmek gerekmektedir. İlk turistleri çekmede ilçede bulunan ve sözü geçen kimselerin (yöneticiler ve diğerleri) nüfuzlarını kullanması, sahip oldukları ilişkiler ağı ile ziyaretçi getirmeleri gerekmektedir. Bu noktada medya ile ilişkileri güçlü olan kimseler önem kazanmaktadır. Ayrıca belediyenin güncel bilimsel, sanatsal, kültürel, toplumsal gelişmelere kayıtsız kalmaması gerekmektedir. Örneğin, belediyenin tarihi kentler birliğine üyelik başvurusu gibi çağdaş oluşumları takip etmesi, ilgili platformlara üye olması dolaylı olarak tanıtımına katkıda bulunmuştur. Ayrıca yöneticilerin medya temsilcilerini, büyük dernek ve birliklerin yönetim kurulu üyeleri gibi etkili kesimleri ücretsiz olarak bölgede ağırlamaları ve onlara yerel kimliği tanıtan hediyeler sunmaları olumlu ilişkilerin temelini atmıştır. El sanatları ve yerel yemeklerin yanında festival vb. periyodik etkinliklere de büyük önem verilmektedir. Bu dönemlere özel olarak hazırlanılmakta, halka tanıtım için açık hava levhaları (bilboard) ilanları verilmektedir. Festival ve şenliklerde yerel kimlik vurgulanmaktadır. Algı karmaşasına yol açacak şekilde çok beldeli bir katılım yerine sadece Beypazarı belediyesine dâhil el sanatları ürünleri ve gıda ürünleri sergilenmektedir. Beypazarı'nın derin tarihi birikimi bölgenin yeni yerleşim birimlerinden farklı olmasına katkı sağlamaktadır. Yöneticiler adil ve herkese açık bir yöntem kullanınca halkın kabulü kolaylaşmaktadır.

Siyaset üstü bir işbirliği ve anlaşma zemini gerekmektedir. Siyasi niyetlerin taşınması halk nezdinde olumsuz algılanmaktadır. Parti için değil bölge için çalışma mantığının kolay kabul gördüğü söylenebilir. Yola çıkarken uzun vadeli düşünmek, bir strateji kapsamında ilerlemek, halkla beraber yola devam etmek gerekmektedir. Öncelikle halkın turizmi kabulü sağlanmalıdır. Çünkü hizmet sektörü insanların geniş kesimi kabul etmedikçe başarılı olamıyor. Kadınlar için içine katılmalı, zira onlar turizmde başarıyı kolaylaştırmaktadırlar. Misafirperver davranışın kadınlarda daha baskın olması etkili olabilir. Yerel kimlik reddedilmemeli, vurgulanmalıdır, çünkü özgünlüğü sağlamanın bir yoludur. Örneğin; Beypazarı havuç üreticisi bir ilçedir. Havuçlu dondurma, havuç döneri gibi yerel kimliği vurgulayan ürünler daha başarılı oluyor. Ulaşım ağlarına yakınlık çok önemlidir. Belli pazarlara erişim sağlayan ulaşım kanallarının sağlanması gerekmektedir. Beypazarı Ankara'ya rahat bir karayolu ulaşımı sağladığı için tercih edilmektedir. Sabırlı olmak gerekmektedir. Turizmde gelişme için yola çıkan beldenin 3-4 yıl altyapı çalışması yapması gerekmektedir.

İlçede başarılı gelişmelerin yanında turizmle bağlantılı sorunlar da bulunmaktadır. Gelecekte sorunların büyümemesi için erkenden tedbirler alınması gerekmektedir. Haftada 2 gün (hafta sonları) yoğun turist akını oluyor, ancak hafta içi tesisler genelde boş kalıyor. Memurlar vb. ücretliler daha çok geliyor. Talep dengesizliği var. Bir gün ilçeyi gezenler sonraki günler için yapacak aktivite bulamıyor. Tur paketlerinin yeni içeriklerle oluşturulması gerekiyor. Halkın eğitimi ve turizme destek olacak altyapının inşası geç hatırlanmıştır. Altyapı inşaatı (yol, su, otopark vb.) gelişim süreci içinde hemen devreye alınmalıdır. Yemek üretim tesislerinde ehil olamayan kişilerin eğitimden geçmeden işe alınmaması gerekmektedir. Yemek üretiminde kalitenin bozulması herkese kaybettirecektir. Üreticiler, garsonlar ve diğer personelin turizm bilinciyle tanışmış olması

gerekmektedir. Denetimsizlik belirtileri yakından izlenmelidir. Gıdanın sadece kendisi değil, içine konan malzemelerin ve hazırlanış biçiminin de denetlenmesi gerekmektedir. Normalde gıdaların üretildiği mevsimler vardır. Örneğin, doğal makarna yazın üretilir ve güneşte kurutulur. Ancak daha fazla satış için kış aylarında bile makarna üretilmekte ve soba ile kurutulmaktadır. İlçeye gelen mülki amirlerin yerel ekonomiye katkı sunabilecek nitelikte kişilerden seçilmesi gerekmektedir. Geçmişte yaşanan birlik ve bütünlük duygusu aşırı kar hırsı nedeniyle örseleniyor.

İlçeye gelenler artık yenilik istemektedir. 5-6 kez gelenler artık ne yapabileceklerini merak ediyorlar. Doğa turizmi ve dağ yürüyüşü güzergâhları, sağlık turizmi (termal), av turizmine önem verilerek turizm çeşitlendirilebilir. Haftanın her günü ve yıl boyu turizm hedeflenmektedir. İnsanların kalış süresinin uzatılmasına önem verilmesi planlanmaktadır 5 yıldızlı 1000 kişi kapasiteli bir termal turizm tesisi yatırım aşamasındadır. Termal turizmin yanında Tarihi İpek Yolu güzergâhı (Ankara-Nallıhan-Ayaş-Güdül-Bolu-Göynük) bir ring şeklinde tekrar canlandırılabilir. Gelecekte turizmi 12 aya yaymak gerekmektedir. Adana'dan İzmir'den turistler geliyor. Paket turlara Beypazarı dâhil edilmelidir. Günöbirlük gelenler ile konaklamalı gelen turistlere farklı pazarlama çabaları ile yanıt vermek gerekiyor. Ürünler mevsimsel olarak üretilip stoklanıyor. Gıda konusunda daha sıkı denetim ve Sağlık Bakanlığı'nın müdahil olması gerekmektedir. Gelecekte de kadınları işin içine mutlaka katmak gerekmektedir. Kültür turizminde başarılı olmak için başka destinasyonları taklit etmek yanlıştır. Her destinasyon kendi kültürel mirasını önce keşfetmeli ve özgün olan değerlerini turizme sunmalıdır. Turistik ürün çeşitlendirilmeden uzun vadede ve yılın genelinde başarılı olmak zor görünmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Turistler ve yerli halkın tükettiği ürünler arasında ciddi bir ayrışma görülmesi sorun oluşturabilecektir. Ancak, genel hatları itibariyle SOKÜM koruma konusunda Beypazarı ilçesi başarılı bir örnektir. Yerel kimlik ve kültürel mirasın korunarak ekonomiye kazandırılması ilçenin Türkiye çapında daha iyi tanınmasını sağlamaktadır. Kara'nın da belirttiği gibi (2011) turizmin bunda katkısı yadsınamaz boyuttadır. İlçede temel olarak dört tip kültürel mirasın turizmle ilişkili olarak ekonomik değer kazandığı anlaşılmaktadır. Bunlardan ilki Safranbolu örneğinden yola çıkılarak restore edilmeye başlanan ve konaklama tesislerine dönüştürülen tarihi konaklardır. Mimari ve şehircilik bakımından önemli bir tarihi mirası aktaran bu yapıların korunmuş olması ilçenin en büyük artularından biridir. Buradan yola çıkılarak tarihi dokusu yoğun olan, özgün bir atmosfer sunan yerleşim birimlerinin potansiyel bir avantajı taşıdıkları söylenebilir. Bu potansiyel turizme kotarılabilirdiğinde kalkınmaya ivme kazandırılabilir. İkinci önemli kültürel miras ise SOKÜM kapsamına giren geleneksel yemeklerdir. Yemeklerin de kökeninde derin bir tarihi arka plan bulunmaktadır. Osmanlı Saray mutfağı eteki taşıyan bu mirasın modernleşme sürecinde yok olmaması son anda önlenmiştir. Geleneksel yemeklerin korunmasında turizm en önemli rolü oynamaktadır. Zira bu tür yemeklerin bir kısmı gerek malzeme temini zorluğu, gerek hazırlamanın uzun ve zahmetli olması nedeniyle hızlanan güncel yaşam temposu içinde hanelerde artık pişirilmemektedir. Yiyecek-içecek tesislerinde ve diğer turizm işletmelerinde bu yemekler sunulduğu zaman ise ciddi bir taleple karşılaşmaktadır. Bu ilgi o denli önemlidir ki "gurme turizmi" ya da "gastro-turizm" adı altında yeni bir turizm türü olarak seyahatlerin başat motivasyonlarından biri haline gelmiştir. İlçede korunan ve turizme kazandırılan diğer bir SOKÜM unsuru ise el sanatlarıdır. Yerel ve ulusal el sanatları mirası küresele

sadece ticari işlevsel ürünler şeklinde değil imgeler ve simgeler şeklinde hazırlayıp bunları planlı biçimde sunmak gerekmektedir (Oğuz, 2002). Beypazarı'nda geleneksel el sanatlarının korunması konusunda ahilik kültürünün etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlayışa göre her dileyen el sanatı üretip satamaz, usta-çırak ilişkisi sonucunda kaliteli el işçiliği konusunda kendini ispatlayan kişiler el sanatı ürünleri satabilir. Yarışmalar yaparak ve yaşlı ustalarla mülakatlar yoluyla geçmiş el sanatı becerilerinin kayıt altına alınmış olması dikkat çekicidir. Kitap, CD, web sitesi vb. ortamlarda bu tip kültürel miras bilgilerinin saklanması yanında genç nesillere uygulamalı biçimde aktarılabilmiş olması bu mirası yaşamın bir parçası haline getirmektedir. İlçede gözlemlenen son kültürel miras unsuru ise festival ve diğer yerel etkinlikler gibi yaşam pratikleridir. Bu tip yaşamsal edimler (kına gecesi, özel törenler, kutlamalar...) SOKÜM unsurudurlar ve yaşatılması önceki miras tiplerinden biraz daha güçtür, zira soyutluk düzeyi son derece yüksektir. Daha çok insanların belleklerinde, inanç sistemlerinde nesilden nesile transfer edilen bu miras konusunda ilçe sadece Türkiye'de değil dünyada öncü bir müzeleme anlayışı göstermektedir. İlçede faal olan "Yaşayan Müze" konsepti başarılı olduğu takdirde başka örneklerinin de ortaya çıkması beklenebilir.

Sonuç olarak, Beypazarı'nın son 10 yılda kültür turizminde büyük bir hızla gelişmesinin temelinde gerçek bir tarihi ve kültürel mirasa (Osmanlı dönemi mutfak, mimari, üretim kalıpları) dayanması, ulaşım ve konum avantajı (Ankara'da kent yaşamıyla sıkışmış büyük bir turist pazarı), Türkiye içinde ulaşımın gelişmesi, iç turizmin büyüme trendinde olması ve yeni özgün destinasyon gereksinim, kıyı turizmine alternatif turizmin özellikle kültür turizminin yükselmesi, yerel yönetim ve halkın başarılı bir işbirliği ortaya koyması yatmaktadır. Bu gelişim Beypazarı'nın ekonomik canlanmasını sağlamış, varlıkların değerini (özellikle tarihi mekânların) arttırmış, dezavantajlı toplumsal kesimleri (işsiz gençler, ev kadınları, ağır işlerde çalışan kadınlar) ekonomik olarak güçlendirmiştir. Somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) koruma konusunda Beypazarı'ndan öğrenilecek dersler bulunmaktadır. Halkta kültürel farkındalık oluşturma, eğitim, araştırma, envanter, arşivleme, belgeleme ve müzeleme faaliyetlerinin her biri için Beypazarı'ndan örnekler bulunabilir. SOKÜM koruma konusunda özgünlüğü kaybetmemek yaşamsaldır. Bu noktada çok taraflı ve siyaset üstü bir denetim anlayışının ve bazı kısıtlamaların üreticilere, yerel halka ve esnafa kabul ettirilmesi önem arz etmektedir. Bozulmanın başladığı noktada Beypazarı'nın kimliğini ve kültürel çekiciliğini yitireceği öne sürülebilir. Diğer destinasyonlar önce kendi kültürel miraslarını gerçekçi olarak araştırmalıdır. Geçmişle ilgili kayıtlarını derlemeli, yaşlı ve bölgeyi bilen kişileri arayıp bulmalı ve onlardan bilgi alıp envanter oluşturmalıdır. Orijinal kalmak kültür turizminde farklı ve çekici kalmanın yolu olarak görünmektedir. Orijinal kültürel miras ulaşım, konaklama, coğrafi konum, olası turist pazarları dikkate alınarak 3-4 yıllık bir çabayla turizme açılmalıdır. Ancak, orta ve uzun vadede asıl varılması gereken hedef yıl boyu ve haftanın her günü düzenli ziyaretçi akışının sağlanabileceği bir turizm altyapısı oluşturmak olmalıdır. Bu nedenle, kültürel mirasa dayalı turizm başat rolde olsa bile diğer turizm türleri yıl geneline serpiştirilecek biçimde planlanmalıdır. Termal kaynaklar, dağlar, nehirler gibi doğal olanakların yanında çeşitli etkinliklerin (festival, toplantı ve kongreler, yarışmalar vb.) düzenli bir döngüde sürecek biçimde devreye sokulması gerekmektedir. Yerel halkın turizmle yaşamayı onaylaması için projelerin güvenilir kişilerle siyaset üstü bir anlayışla yürütülmesi, çıkar odaklarına esir olmadan yerel ortak akla ve toplumun tümünün çıkarlarına odaklanarak şeffaflık içinde sürdürülmesi gerekmektedir. Beypazarı örneğinde görüldüğü üzere doğru yöntemlerle yola çıkıldığında kültürel miras potansiyeli olan her yerleşim biriminde bu miras turizmle ekonomiye açılabilir ve olumlu sonuçlar alınabilir.

Kaynaklar

- Aliağaoğlu, A. (2004). Sosyo-kültürel Miras Turizmi ve Türkiye'den Örnekler, *Ankara Üniversitesi Coğrafi Bilimler Dergisi* , 2 (2): 50-64.
- Aslan, Z. & Ardemagni, M. (2006). *Introducing Young People to the Protection of Heritage Sites and Historic Cities*, 2nd Ed., Amman: UNESCO-ICCROM.
- Dünya Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS). 2011. *Dünya Mirası Kültür Varlıkları İçin Etki Değerlendirmesi Rehberi*, Paris: 2011.
- Fen Eğitiminde Nitel Araştırma Yöntemleri: Nitel Araştırma Süreci ve Örneklem Seçimi, (2011). <http://fenitay.wordpress.com/> , 09.10.2011.
- Kara, Ç. (2011). Turistik Ticari Halkbilimsel Ürünler ve Beypazarı, *Milli Folklor Dergisi*, 23 (89): 54-65.
- Oğuz, Ö. (2002). Ulusal Kalıtın Küreselleştirilmesi ve Türk El Sanatları, *Milli Folklor Dergisi*, 14 (54): 5-10.
- Öter, Z.(2011). *Valorisation du Patrimoine Culturel: Commercialisation Touristique de l'Artisanat en Turquie*, Saarbrücken: Editions Universitaires Européennes.
- Özdemir, N. (2009). Kültür Ekonomisi ve Endüstrileri ile Kültürel Miras Yönetimi İlişkisi, *Milli Folklor Dergisi*, 21 (84): 73-86.
- Sencer, M. (1989). *Toplumbilimlerinde yöntem*. İstanbul: Beta Basım.
- Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/23239.html> , 06.10.2011.
- T.C. Beypazarı Kaymakamlığı, (2011). *Beypazarı'nın Tarihçesi*, <http://www.beypazari.gov.tr/01.asp> , 07.10.2011.
- Türk Dil Kurumu (TDK). 2005. *Türkçe Sözlük*, 10. Baskı, Ankara: TDK
- Vikipedi, (2011). “Piskopos”, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Piskopos>, 07.10.2011.
- Vincent, J-M. (2010). *Kültür Mirasının Korunması ve Değerlendirilmesi*, <http://www.ambafrance-tr.org/spip.php?article918> , 06.10.2011.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. 1999. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

In Turkey, a certain interest in intangible cultural heritage (ICH) matters is on the rise since the commencement of the 3rd millennium. This interest is multipartite; public institutions (e.g.: Ministry of Culture and Tourism), academic institutions (e.g.: Gazi University), local authorities and non-governmental organizations (e.g.: Istanbul Metropolitan Municipality, Istanbul Chamber of Commerce, Association of Intercultural Communication...) and private sector have their own approaches about protection of ICH.

The recent status of Istanbul as the European Capital of Culture fueled the increasing interest on cultural heritage matters. Basically, two methods about cultural heritage protection are discussed. Firstly; protecting cultural heritage is considered as responsibility of the official (state) bodies. According to second approach; private sector, local residents and other parties have to be involved in protection processes in order to have better results.

This paper tries to discuss the inevitable need of annexing non-governmental components to the intangible cultural heritage protection. Beypazarı county in Ankara-Turkey will be analyzed as a success story, where a revitalization of intangible cultural heritage assets is observed in the last decade. This success seems to be a byproduct of tourism industry and cultural heritage combination, since heritage and tourism related businesses flourished interdependently. Intangible cultural heritage elements such as handicrafts and traditional kitchen are harmonized with elegant historical architecture dating back to Ottoman period. Number of visitors soared from tiny 2.501 in 1999 to astonishing 400.000 in 2009. How this rapid increase in visitor numbers did affect local economy? Are there significant developments in indicators such as employment, entrepreneurship, household incomes, women empowerment, and poverty reduction? How did ICH support tourism and other businesses in Beypazarı? What lessons are to be derived from Beypazarı as a rich and deep place of memory regarding ICH protection?

This research follows the situational analysis method known also as case study, where a momentarily (static) situation of the research unit will be obtained through a single survey supported with non-survey data. Based on this qualitative approach; secondary data will be gathered from literature, and primary data from semi-structured interviews with key-informants (field experts), and participant observations.

The paper initially analyzes the key concepts of cultural heritage and intangibility in global and Turkish scope. Beypazarı county will be tackled as a cultural tourism destination differing positively from mass tourism destinations based on sun, sea, sand visitors. Key informants related with tourism, heritage, and business spheres of Beypazarı will be questioned from aforementioned four research questions. After discussion of results practical and theoretical implications will be finally provided not only for local community but also for official bodies, tourism industry, heritage protection experts, and other emerging cultural heritage tourism destinations in Turkey.